

La literatura dels anys 20 i 30. Panorama general de l'època

El govern autònom de la Generalitat, seguint l'obra de la Mancomunitat, du a terme una tasca de normalització en tots els àmbits de la política i la cultura: el català esdevé la llengua oficial de l'Administració i dels mitjans de comunicació; l'ensenyament primari esdevé obligatori, gratuït i en català, i la formació de mestres segueix els nous corrents de renovació pedagògica; la indústria editorial s'estabilitza i apareixen nous diaris i revistes.

Malgrat la neutralitat que va mantenir Espanya a la Primera Guerra Mundial, fou una època de gran agitació social i d'inestabilitat política. L'any 1923, el cop d'Estat de Primo de Rivera instaurà una dictadura que va finalitzar el 1930, amb la proclamació de la Segona República (1931-1936). Durant el període republicà, a Catalunya s'instituí la Generalitat i un Estatut d'Autonomia que va permetre recuperar el projecte polític i cultural iniciat pel Noucentisme.

La normativització de la llengua ja és un fet amb l'obra de Pompeu Fabra, i l'Institut d'Estudis Catalans promou la recerca científica i la normalització lingüística.

En el segle XX s'inicia amb una greu **crisi del gènere novel·lístic** a tot Europa. Aquesta crisi prové de diversos factors, el més important dels quals és, probablement, la difusió d'una premsa que permet conèixer l'actualitat de manera immediata. Això fa que el món de l'art vacil·li i hagi de fer un considerable esforç per resituar-se: la literatura en general, i especialment la novel·la, no té ja la missió de retratar la realitat, sinó que ha de cercar un nou sentit.

D'aquí sorgirà la **novel·la psicològica**, el gran repte de la qual era mostrar cada vegada millor l'interior dels personatges, el motiu ocult del seu comportament, els seus desitjos i les seves pors... en resum, tot allò que no pot recollir el periodisme.

En aquest sentit, la novel·la s'ha caracteritzat del seu naixement per un estat de recerca constant. No obstant això, els resultats dels assajos que es fan a les primeres dècades del segle XX sobre nous models narratius ha prevalgut fins als nostres dies.

Autors com André Gide, Marcel Proust, Franz Kafka, Virginia Woolf, James Joyce... han tengut una influència decisiva sobre la novel·lística no sols europea, sinó de tot el món occidental. En especial, James Joyce, escriptor irlandès en llengua anglesa, introdueix definitivament una innovació clau en la història de la literatura, com és la tècnica del monòleg interior: l'autor pretén comunicar al lector el flux de consciència que es desenvolupa a la ment dels personatges, el curs del pensament.

La novel·la dels anys 30 a Catalunya

La novel·la havia estat rebutjada pels escriptors noucentistes, els quals veien en aquest gènere un producte comercial d'entreteniment burgès que no s'adeia amb les seves aspiracions de perfecció literària. A partir de 1917, però, es fa palesa la necessitat de la novel·la en una cultura que pretén ser normal. Així doncs, s'inicia una polèmica que, a través de la premsa, aprofundeix en el paper que desenvolupa el gènere novel·lesc en la societat i la cultura. Josep M. de Sagarra publica, l'any 1925, un article decisiu, com a rèplica a un altre de Carles Riba. La defensa de la novel·la per part de Sagarra obre un període de recuperació de la narrativa catalana.

Dels **novel·listes de la generació dels anys 30**, destaquen Joan Puig i Ferrer, Carles Soldevila, Miquel Llor, i Josep M. de Sagarra.

Carles Soldevila (1892-1967) es llicencià en dret el 1915 i obtingué un plaça a la Mancomunitat, a la qual renuncià per les intromissions de Primo de Rivera. Va dedicar-se tant a la literatura com al periodisme. Les seves col·laboracions en revistes com **La Publicitat** o **Revista de Catalunya** li van donar fama, i va dirigir **D'ací d'Allà**, entre altres publicacions. Durant la Guerra Civil s'exilià a París i no tornà a Catalunya fins a l'any 1942.

Començà la seva producció literària amb un llibre de poemes, **Lletanies profanes** (1913). Com a narrador, es va donar a conèixer amb **L'abrandament** (1917), prolongada per Josep

Carner i considerada el paradigma de la narrativa noucentista. Aquesta va ser la primera d'un seguit de novel·les que reflecteixen la influència de la narrativa europea del moment, de la qual adopta tècniques com a monòleg interior. A la trilogia **Fanny** (1929), **Eva** (1931) i **Valentina** (1933), desenvolupa una narrativa psicològica que parteix de personatges femenins, i mostra un ideari moral avançat respecte a la seva època. L'altra trilogia de Soldevila és **Els anys tèrbols**, formada per **Moment musical** (1936), **Bob és a París** (1952) i **Papers de família** (1963). també va escriure algunes obres de teatre.

Miquel Llor (1894-1966) va publicar dues novel·les, **Història grisa** (1925) i **Tàntal** (1928), abans d'escriure la seva obra més important, **Laura a la ciutat dels Sants** (1931), que va obtenir el premi Crexells. En aquesta narració descriu la vida d'uns personatges, pessimistes i torturats, a la ciutat provinciana de Comarquinal, versió fictícia de Vic. L'autor fa una anàlisi crítica i irònica de la hipocresia social que oprimeix els individus i els mena cap a la desesperació. Tot i que Miquel Llor coneixia la narrativa europea contemporània i que va traduir André Gide, la caracterització psicològica dels personatges i la seva condició de marginats tenen més a veure amb Dostoievski. L'espai narratiu és relatiu, però alhora esdevé simbòlic, ja que reflecteix la trajectòria anímica dels protagonistes. Després de la guerra va publicar una novel·la, **Joc d'infants** (1950), i un recull de contes, **Tots els contes** (1952).

Joan Puig i Ferrer (1882-1956), partidari d'una novel·la més esqueixada, crítica, plena d'emocions desbordades i de punts de vista arrauxats. Tindrà també el seu públic, aquell que no havia aconseguit a través del teatre durant el modernisme, complagut amb el to de confessió que es manifesta en novel·les com *Servitud* (1926) o *El cercle màgic* (1929, premi Crexells). De tota manera, la seva obra més perdurable i atractiva és, potser, *Camins de França* (1934), una mena d'autobiografia que narra els temps de formació i les experiències juvenils: una típica novel·la d'aprenentatge.

El teatre dels anys 30 a Catalunya

A la dècada dels anys 30, el teatre que triomfava als escenaris catalans era la comèdia burgesa, representada sobretot per Carles Soldevila. També tenia molt d'èxit el teatre d'entreteniment que es feia al Paral·lel de Barcelona. Però, juntament amb aquest teatre comercial, se'n cultivà un altre de caràcter innovador, que criticava la moral burgesa o defensava ideals revolucionaris. El dramaturg més important és Josep Maria de Sagarra.

Josep Maria Sagarra.

Josep Maria Sagarra (1894-1961) era descendent d'una família aristocràtica. Es llicencià en dret i inicià la carrera diplomàtica, que deixà per dedicar-se a la literatura. Autor d'una extensa obra, que comprèn la poesia, la narrativa i el teatre, també es dedicà al periodisme i a la traducció d'autors clàssics europeus. Com a poeta, conreà la poesia lírica, satírica i èpica. Com a narrador, va escriure contes i novel·les, especialment *Vida privada*, on descriu la decadència de l'aristocràcia.

La poesia dels anys 30 a Catalunya

Ja hem vist que, en el primer terç del segle XX, les avantguardes van determinar la trajectòria d'una bona part dels poetes catalans. Però d'altres poetes van explorar camins diferents, seguint la tradició d'un important moviment poètic que va sorgir a França a mitjan segle XIX: el **simbolisme**. L'obra dels simbolistes i dels seus continuadors, que constitueixen el corrent postsimbolista, va exercir una decisiva influència en la poesia catalana del Noucentisme i dels anys trenta. Els poetes busquen elaborar una poesia pura, perfecta i deslligada de la vida real, en què la bellesa es manifesti en valor simbòlic i la musicalitat de les paraules.

Carles Riba.

Carles Riba (1893-1959) és una figura central en el panorama intel·lectual, literari i polític de la Catalunya del segle XX. Professor, poeta, traductor, crític, prosista..., va excel·lir en tots els camps. Fidel a la República, va haver d'exiliar-se en acabar la guerra, però va tornar el 1943. Ja a Catalunya, es va mantenir fidel al seus principis polítics i nacionals; tot i que les condicions eren molt adverses, Riba va desenvolupar una important tasca intel·lectual i artística dins l'estret món cultural del moment, i esdevingué mestre i referent de tota la generació posterior d'escriptors.

Com a poeta, va seguir el **corrent postsimbolista**, que va evolucionar cap a la poesia pura. La seva obra mostra una gran **perfecció formal**. Els seus reculls més importants són: **Primer llibre d'Estances**, **Segon llibre d'Estances**, **Elegies de Bierville** i **Salvage cor**.

La poesia postsimbolista és un derivat directe del simbolisme. És talment el simbolisme però extremant-ne els plantejaments:

- Practiquen l'anomenada poesia pura, és a dir, una poesia absolutament independent de la realitat quotidiana, vàlida per ella mateixa sense necessitat de recórrer al seu significat, racionalment i estèticament completa. Segons els poetes postsimbolistes, «una ratlla bella sense significat és més valuosa que una que sigui menys bella amb significat».
- Es tracta d'una poesia hermètica, exigent, sofisticada. Del seu desxiframent el lector n'extreu un plaer intel·lectual suplementari.
- El llenguatge és sotmès a un exigent i intens procés d'elaboració intel·lectual i estilística, estètica, per tal d'arribar al valor absolut de la paraula poètica. La recerca constant de la musicalitat esdevé una obsessió per a aquests autors.
- La imatge del poeta és de l'ésser aïllat de la resta dels humans, tancat en la seva torre d'ivori.
- Els postsimbolistes rebutgen la realitat quotidiana. Se n'inventen una de pròpia i d'inaccessible per als profans. Només hi tenen accés, per tant, els iniciats. És, per tant, una poesia elitista, minoritària.

Bartomeu Rosselló-Pòrcel (1913-1938)

El 1930 publicà, a Madrid, una *Antologia de poetas mallorquines*, que prologà i traduí en part. A la Universitat va fer dues amistats decisives: Carles Riba, del qual fou deixeble, i Salvador Espriu. L'any 1933 participà en un creuer pel Mediterrani amb un grup d'universitaris, organitzat pel govern de la República. Alguns dels seus poemes són fruit d'aquesta experiència per terres d'Egipte, Palestina i Grècia. Els reculls *Nou poemes* (1935) i *Quadern de sonets* (1934) poden considerar-se primeres provatures i revelen les influències rebudes, d'una banda, de l'anomenada Escola Mallorquina, pel que fa a la contenció del sentiment i la forma treballada, i, de l'altra, la influència rebuda del seu mestre de jove, Gabriel Alomar, pel que fa a la recerca de la sonoritat de les paraules i per la tria temàtica. L'any 1935 es traslladà a Madrid per preparar el doctorat sobre l'estil de Gracián, i l'any 1936 hi tornà per enllestir oposicions com a adjunt de càtedra d'institut. Exercí a l'Escola Plurilingüe i va mantenir contactes amb editors madrilenys. S'autoanomenava "català de Mallorca" i es preocupà per la incorporació de la literatura illenca als corrents peninsulars. Quan començà la Guerra Civil espanyola, tornà a Barcelona i col·laborà en diverses tasques culturals a la rereguarda fins que hagué d'incorporar-se a l'exèrcit, però llavors, sobtadament, va patir una tuberculosi i fou traslladat al sanatori del Brull, al Montseny (Osona), on morí al cap de pocs dies, el 5 de gener de 1938.

Pòstumament, es publicà el tercer recull poètic, *Imitació del foc* (1938), amb pròlegs de Gabriel Alomar, Carles Riba i Antoni Maria Sbert, a qui havia conegut a la universitat. Aquest recull representa la culminació de la seva trajectòria poètica i s'hi troben ressons del seu

interès per la literatura castellana, un neopopularisme semblant al de García Lorca o Rafael Alberti i també la forma acurada de Jorge Guillén. No hi falten tampoc repercussions del surrealisme europeu i de l'avantguardisme introduït a Mallorca pel seu amic M. A. Colomar. Aquesta obra era dedicada al seu amic, l'escriptor Salvador Espriu. Precisament, aquest autor, després de la Guerra Civil i, arran de la mort de Rosselló-Pòrcel –per la qual s'havia sentit molt afectat– es decidí per la poesia.

A més de l'obra poètica, Bartomeu Rosselló-Pòrcel traduí, diversos textos com ara la Història del soldat, de Ramuz, que es va poder representar, i d'altres peces del francès i del llatí, tot i que no va arribar a publicar sinó la traducció de *Prometeu mal encadenat* d'André Gide. La seva obra crítica, en bona part inèdita, consta dels treballs *Notas a Guillén* i *Entorno a la poesía de Quevedo*.

Característiques de la poesia

- Influència del surrealisme.
- Utilització d'alguns dels trets de la poesia pura, derivada del simbolisme.
- Influència de la poesia castellana de la generació del 27, sobretot de Guillén.
- Especial interès per l'època barroca, tant pel barroc castellà com pel català (Francesc Vicenç Garcia).
- Neopopularisme.

La seva obra abraça tres reculls de poemes:

Nou poemes (1933) Ja s'hi comença a perfilar l'adscripció, que concretarà més tard, als nuclis renovadors de les més modernes escoles líriques.

Quadern de sonets (1934). Tengué major acceptació i ressò que l'obra anterior.

Imitació del foc (1938). Publicat pòstumament, aquest recull es considera una fita clau de la poesia de la postguerra. Inclou trenta poemes distribuïts en tres apartats: «Fira encesa», «Rosa Secreta» i «Arbre de flames». Allò que dóna unitat a les tres parts en què s'agrupa el total de trenta poemes es l'expressió d'una poètica i la insistència en el referent simbòlic del foc que representa la tensió que caracteritza la unitat.

La seva obra poètica, tot i esser breu, conté el germen d'una renovació formal i temàtica a la qual els poetes illencs no arribaran fins als anys 50.